

МУЗИКА ЯК СКЛАДНИК ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ: СПРОБА РЕФЛЕКСІЇ

Стаття є відповіддю на виклики сумних подій сьогодення, пов'язаних з агресією московії проти України. Викладено думки автора щодо ролі класичної музики в інформаційній війні. Висловлено позицію щодо дискусії вчених-музикознавців з приводу заборони російського продукту в українському звуковому просторі. Запропоновано розрізняти пропаганду і контекстне вивчення зазначеного продукту майбутніми фахівцями.

Ключові слова: інформаційна політика, контекстний підхід, звуковий медіа простір, музичне мистецтво, цінності.

Переоцінити роль мистецтва у вихованні національної свідомості, особливо в переламні моменти історії, неможливо. Особливо якщо йдеться про музичне мистецтво, що за своєю інтонаційно-сисловою природою здатне миттєво реагувати на події і переживання та в режимі «реального часу» моделювати безпосередній перебіг емоцій людини. Свідомство тому – потужна хвиля народнопісенної творчості, зростання ваги українських патріотичних пісень, як, приміром гімн січових стрільців «Червона калина», який співають діти і дорослі, військові і цивільні. Народжуються нові твори, а старі й добре відомі набувають нових сенсів.

Але звуковий медіа простір, у якому ми перебуваємо навіть поза бажанням, – це й академічна музика, яка також упродовж століть формувала свідомість, транслиувала цінності, закладені в музичних творах. У переламні моменти життя виникає нагальна необхідність рефлексії цінностей.

З початком повномасштабного вторгнення агресора на землі нашої держави, знищення людських життів, руйнації щасливих родин і загалом культури українці як ніколи гостро відчували відставання інформаційної політики від реальних загроз, що несе віртуальний медіапростір, але паралельно відчували і стрімке зростання ролі мистецтва для інформаційної безпеки та просвітництва суспільства. Переоцінка цінностей відбувається шаленими темпами: деякі позиції в мистецькій освіті, які вважались інформативно позитивними і плідними в плані міжкультурної толерантності, в широкому сенсі духовного утвердження, нині радикально змінюють вектор на протилежний. І це

невипадково: надто сильного болю завдано українцям.

Показовий приклад: у 2020 р. музична і загалом освітянська спільнота, пересічні читачі – любителі музики як подарунок отримали ґрунтовне видання, створене колективом знаних в Україні і за кордоном учених-музикознавців, що було присвячене зв'язкам Чайковського з Україною: його особисті численні відвідування наших теренів і захоплення нашою культурою (про що митець неодноразово писав у листах до різних адресатів), створена і нав'язана українською піснею, природою і зустрічами музика, родовід композитора тощо [4]. Видання містить архівні і сучасні наукові розвідки, документи, карти, музейні зібрання, теоретичні дослідження... Все з великою шанобою до митця.

Авторка цієї статті свого часу також була долучена до створення документально-популярного телефільму «Чайковський і Україна» (з циклу «Ніч у музеї») та є співавторкою методичних рекомендацій для вчителів мистецтва, один з розділів яких також частково розкривав зміст цієї теми [3].

Слід зауважити: українська культурна спільнота сприймала такі зв'язки насамперед як свідчення європейськості, світового визнання й непересічного значення саме нашої музики, що своїм духовним і мелодичним, жанровим багатством привертала увагу представників інших культур, відкривала велич української пісні, знання про яку ми дарували світу, розкриваючи глибинність українськості. До речі, згадаємо не лише П. Чайковського, а і «Гуде вітер вельми в полі» Михайла Глінки, твори Ференца Ліста, обробки українських мелодій угорця Бели Бартока, «Іхав козак за Дунай» в інтерпретаціях Л.Бетховена тощо.

Нині соціальні мережі сколихнув сповнений болю аргументований лист музикознавців України до української та світової спільноти [1], основна теза якого: заповнення звукового простору музичним продуктом держави-агресора є неприпустимим під час війни, що беззаперечно; так чи інакше, навіть найкращі зразки російської музики несуть пропаганду ворожої ідеології, ототожнюють українське з московщиною попри зв'язки з українським простором, про що раніше згадувалось зовсім в іншому контексті. Суттєво: серед авторів листа і

учасників дискусії в соцмережах є автори згаданого вище видання [4]. Поява такого листа і є свідченням переоцінки цінностей.

Таким чином, на нашу думку, визначальним у переоцінці є роль контексту – історико-культурного як ідеологічного, що набув статусу політичного.

Прийшло розуміння того, що насичення нашого звукового простору російською класикою, навіть її шедеврами, є нічим іншим, як нав'язуванням українцям імперською політикою протягом століть відчуття переваг «чужого» над своїм, культивуванням в українцях комплексу меншовартості. По суті, йдеться про грамотно розроблену технологію створення і функціонування технології інформаційної війни в культурі. З цього приводу апелюємо до змістовного дослідження Ю. Чекана щодо творчості основоположника російської композиторської школи М. Глінки [5], в якому автор послідовним музикознавчим аналізом демонструє, як шляхом використання неусвідомленого емоційного впливу опери «Життя за царя» («Іван Сусанін» в радянський час) ще з середини ХІХ ст. застосовувалась ворожа інформаційна політика із залученням дієвих засобів музичного театру.

Результатом насильницького вкорінення у свідомість є, наприклад, викладання майбутнім музикознавцям і педагогам як провідникам культури в суспільстві досить детальної історії саме російської музики як окремого курсу поряд із історією зарубіжної музики (!) практично в усіх освітніх музичних закладах України до недавнього часу: поряд із знаковими явищами вивчались і «прохідні» постаті, якими студенти мали б «захоплюватись».

Як наслідок, маємо *спотворену* власну історію, втілену в мистецтві; наразі ми лише починаємо усвідомлювати й відображену у творах *вкрадену* в нас культуру, традиції, героїв, персонажів фольклору тощо.

Наведемо деякі приклади (довільно): крім згаданої опери, у М. Глінки є й опера «Руслан і Людмила» за О. Пушкіним; але ж героїня поеми і опери Людмила – давньоруська княжна, яка завдяки Пушкіну-Глінці асоціюється у світової спільноти з російською культурою та історією. Так само і опера

М. Римського-Корсакова «Ніч перед Різдом» за М. Гоголем також ідентифікується як надбання російської культури, щоправда з «українськими мотивами». Серед опер П. Чайковського – «Мазепа», знов-таки, за О. Пушкіним та з імперською трактовкою видатної історичної постаті з ворожої нам позиції. Виникає питання і щодо опери «Князь Ігор» О. Бородіна та його «Богатирської» симфонії, деяких п'єс із відомого циклу «Картинки з виставки» М. Мусоргського («Богатирські ворота. В стольному граді Києві), витоки яких – в давньоруській (а не московській) історії і мелосі.

Наведені приклади стосуються насправді цікавої музики, деякі з творів – дійсно шедеври. Але ж не все, що звучить у звуковому просторі російського походження в реаліях піднімається на висоту такого значення, як Моцарт, Верді, Гайдн, Малер, Шопен.... Тож чи багато ми втратимо у своїй освіченості, якщо відмовимось від споживання пропагандистського продукту ворожої нам культури, замінюючи їх на інші світові шедеври, яких у безкінечному художньому просторі величезна кількість? Чи не продовжує діяти інерція нашого сприйняття квазіцінностей як справжніх цінностей на тлі докорінної зміни політичного контексту?

Неможливо не сказати й про те, що нав'язування у свідомості українців російського завжди відбувалось за рахунок планомірного й системного витіснення з нашої пам'яті всього українського, його приниження. Пригадаємо вбивство М. Леонтовича чекістами в той час, коли Америка заспівала його знаменитого «Щедрика». Або тотальне вилучення з репертуару геніальних творів В. Косенка, С. Борткевича, Ф. Якименка; або показове спалення на подвір'ї Львівської консерваторії нотного спадку В. Барвінського, якому після повернення зі таборів було заборонено не лише викладати, а й навіть заходити до приміщення консерваторії. Ми тільки зараз відновлюємо ім'я визнаної в Європі Стефанії Туркевич, яку офіційно називають першою українською композиторкою. До недавнього часу ми нічого не чули й про «контрреволюціонера» в музиці Павла Сеницю, якого М. Грінченко в «Історії української музики» (1922) назвав найсерйознішим композитором

післялисенківського періоду [2, с. 255-256]. Таким сумних прикладів безліч.

Тим не менш, у соціальних мережах зазвучали й голоси опонентів – також знаних музикантів і справжніх патріотів, які наводять аргументи щодо більш стриманого заперечення загалом російського в нашому звуковому просторі, що також важливо почути. Узагальнімо ці аргументи:

- чи варто нам, як висококультурній нації, уподібнюватись до радянщини, якщо йдеться про визначні в художньому плані явища, котрі вплинули на світову музику (серед таких звучить ім'я того ж Чайковського і називаються, наприклад, три його останні симфонії, О. Скребіна з його світлозвукowymi пошуками, С.Рахманінова, який емігрував і більшу частину життя провів у США, та ін.)?

- Або: якщо йдеться про зв'язки російських митців минулого з Україною: чи не варто навпаки – ще і ще підкреслювати той факт, що невігласи власноруч знищують і свою культуру на території України (той самий Тростянець, Копилів та інші місця)?

- У дискусії звучать і репліки про те, що деякі митці, особливо радянського періоду створювали талановиті твори всупереч владній політиці (наприклад, Д. Шостакович, якого гнобили за часів СРСР). Все це ще належить аналізувати.

Усе ж, вважаємо, що варто виокремити дві позиції:

- суспільна свідомість безсумнівно має радикально очищуватись від пропагандистських впливів, з якими асоціюються в тому числі і кращі твори російської музики: таким є беззаперечний політичний контекст наших реалій ;

- натомість сумний багатовіковий досвід має бути збережений в нашій пам'яті і перетворений на інструмент суспільного імунітету, на механізм «зворотного» інформаційного захисту. Для цього ми повинні знати і вивчати твори, процеси, а головне – в контексті нашої національної історії, пояснюючи це майбутнім фахівцям, які мають бути озброєними інформаційним інструментарієм.

Список використаних джерел

1. Відкритий лист музикознавчої спільноти України до музикантів та науковців всього світу. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/kultura/vidkrytyy-lyst-muzykoznavchoyi-spilnoty-ukrayiny-do-muzykantiv-ta-naukovciv-vsogo> (дата звернення: 14.04.2022).
2. Грінченко М. Історія української музики. В-во «Спілка». Листопад 1922. 287 с.
3. Комаровська О. А., Миропольська Н. Є., Ничкало С. А., Руденко І. В. Методика виховання художніх цінностей сучасних учнів на уроках мистецького циклу: методичні рекомендації / За ред. О.А.Комаровської. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2021. 124 с.
4. Чайковський: Україна на карті життя та творчості [Ред.-упор. В. Жаркова]. Видавництво: ArtHuss. 2020, 216 с.
5. Чекан Ю. І. «Життя за Царя» Міхаїла Глінки та імперська ідеологія. *Критика*, 2015, січень, № 9-10 (203-204), С. 23–26.

А.В. Корнієнко, м. Київ

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ МЕТОДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті викладено результати експериментального дослідження розвитку методичної діяльності в закладі позашкільної освіти на інноваційній основі. Наголошується, що самоосвіта є однією з найдієвіших форм методичної роботи з педагогами, що підтверджено експериментальними даними.

Ключові слова: *система методичної діяльності в закладі позашкільної освіти, освітній процес у закладі позашкільної освіти, професійна компетентність педагога-позашкільника, самоосвіта.*

На етапі реформування системи освіти, позашкільної зокрема, особливу роль відіграє професійний потенціал педагогів, здатних до системного й конструктивного мислення, швидкої орієнтації в інформаційному просторі, ефективної професійної діяльності. Соціальний запит держави на педагогічні кадри високого рівня професійної майстерності зумовлює пошук оптимальних форм, методів, засобів для підвищення професійної компетентності педагогів закладів позашкільної освіти.

У сучасних умовах розвитку позашкільної освіти важливими і необхідними є розробка і впровадження нових підходів, що сприяють підвищенню її якості, забезпечення доступності. Серед них важлива роль належить методичній роботі в закладі позашкільної освіти.

Методична робота в закладі позашкільної освіти - це цілісна система